

Tecavüze İlişkin Tutumların Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı, Cinsiyet Rollerini ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Ferihan YANCI*, Aslıhan ÖZLEM POLAT**

* Forensic Medicine Institution, Istanbul, Turkey, **Kocaeli University, Department of Psychiatry, Kocaeli, Turkey.

E-mail: ferihanyanci@gmail.com*, aslihanp@yahoo.com **

Copyright © 2019 Ferihan YANCI*, Aslıhan ÖZLEM POLAT**. This is an open access article distributed under the Istanbul University Journal of Women's Studies, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ÖZET

Bu çalışmada, farklı tecavüz senaryoları üzerinden katılımcıların mağdura ve faile yönelik tutumları, tecavüz mitleri, adil dünya inancı ve cinsiyet rollerinin cinsiyet, yaş ve eğitim gibi değişkenlerle ve birbirleri ile olan ilişkisi incelenmiştir.

Yöntem: Araştırmaya seçkisiz olmayan örnekleme içinden 18 yaş üzeri 164'ü kadın, 136'sı erkek katılımcı olmak üzere toplam 300 kişi dahil edilmiştir. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği, Bireysel ve Genel Adil Dünya Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve 6 farklı tecavüz senaryosuna ilişkin 10 soruluk değerlendirme anketi doldurtulmuştur. Ölçeklerin birbiri ile olan ilişkisini incelemek için Anova, her bir ölçeğin yordayıcılığını değerlendirmek içinse Regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırma sonuçlarına göre; erkeklerin kadınlara oranla mağduru daha fazla suçladıkları, tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, düşük eğitilmiş katılımcıların ve erkeksilik düzeyi yüksek katılımcıların tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri ve mağduru daha fazla suçladıkları bulunmuştur. Diğerlerine göre daha saygın olarak nitelendirilen mağdurun, daha az tahrik edicilik ve dikkatsizlikle suçlandığı, olaydan daha az sorumlu tutulduğu ve daha fazla etkilendiğinin düşünüldüğü görülmüştür.

Sonuç: Beklenildiği gibi tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça mağdurun daha fazla suçlandığı görülmektedir. Ayrıca literatürle uyumlu olarak; erkekler kadınlara oranla mağduru daha fazla suçlama eğilimindedirler. Mağdurun saygınlığının mağduru suçlama düzeyini etkilediği görülmüştür. Mağdur olan kadının suçlanması, failin sorumluluğun azımsanmasına ve tecavüz olgusunun olağanlaştırılmasına zemin yaratabilmektedir. Bu bağlamda gereken tedbirlerin alınması ve yaptırımların uygulamaya dökülmesinin önemi dikkati çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Cinsel şiddet, Tecavüz mitleri, Cinsiyet rolleri, Adil dünya inancı, Travma.

Investigation of Attitudes of Rape Through Rape Myths, Just World Beliefs, Sex Roles and Demographic Variables

ABSTRACT

Objective: In this study, the relationship among attitudes towards rape victims and perpetrators, rape myths, just world belief and gender roles are investigated and also analyzed against a number of demographic variables such as gender, age, and education level through multiple rape scenarios.

Methods: A total of 300 people were included in the study, including 164 female and 136 male participants over the age of 18, who were non-random sampling. Participants were asked to complete Personal Information Form, Illinois Rape Myth Acceptance Scale, Just World Scale, BEM Sex-Role Inventory and Evaluation Test with ten questions about rape scenarios. To measure the relationship among the variables correlation analysis was carried out and to examine the difference between the variables ANOVA.

Results: The results demonstrated that male participants tended to accuse the victim and accept the rape myths more than female participants. Participants who have lower education level and have greater masculinity levels accepted the rape myths and accused the victim. The victim, once depicted as a more respectable person in the scenario, was accused less as being the instigator and careless, was considered less as the responsible party, was considered to be affected more from what happened.

Conclusion: As expected, it became evident that the rape victim was accused more as the acceptance of the rape myths increased. Similarly to the literature, males tended to put the blame on the victim and hold her accountable more than females. It was showed that the respectability of the victim influenced the accusation tendency of the victim. It is crucially important to take the required precautions and to utilize various sanctions.

Keywords: Sexual violence, Rape myths, Sex-roles, Just world belief, Trauma.

1. GİRİŞ

Şiddet, asırlardan bu yana yaşamın içinde varolan ve süregelen travmatik yaşam olaylarının en başında gelen bir olgudur. Şiddetin pek çok farklı türü bulunmaktadır ve bireyin ruh ve beden sağlığını büyük oranda etkilemektedir. Kadına yönelik şiddet türleri literatürde sıklıkla fiziksel şiddet, duygusal/psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet şeklinde karşımıza çıkmakla birlikte günümüzde daha kapsamlı ele alınmakta olup sosyal şiddet, flört şiddeti, dijital şiddet ve tek taraflı ısrarlı takip şeklinde yeni şiddet türleri de ele alınmaktadır. Araştırmamız kapsamında cinsel şiddet olgusu ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.1. Cinsel Şiddet: Cinsel şiddet, ruh ve beden sağlığı açısından en sarsıcı olan şiddet türlerinden biridir. Genel olarak, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir. Tecavüz olgusu ise cinsel şiddetin özel ve en sarsıcı türüdür ve oluşturduğu fiziksel ve ruhsal tahribat bakımından cinsel şiddet türünün en ağır varyasyonlarından biridir (Çoklar ve Meşe, 2015). Kadınlar günlük yaşamlarını tecavüz tehdidinin yarattığı gerginlik, tedirginlik ve tetikte olma haline göre düzenlemek zorundadırlar. Kadınların böyle bir tedirginlikle mücadele etmek zorunda kalmaları hayatlarının her alanını etkilemekte ve yaşam kalitelerini düşürmektedir. Davranışlarına sürekli olarak çekidüzen vermek zorunda kalan kadın, toplumun kendisinden beklediği rolün dışına çıktığında riskli davranışlar sergiliyor olarak değerlendirilmekte, başına gelen herhangi bir olumsuz deneyimde, bunun gerekçelendirildiği, kadının sorumluluğuna odaklanılarak, tahrik ediciliğinin, dikkatsizliğinin sorgulandığı, böylece kadının suçlanarak itibarsızlaştırıldığı görülmektedir. Ayrıca kadının böylesi bir kriminolojik olaya maruz kalmasının toplum tarafından normalselleştirmesi, kadınları cinsel şiddete maruz kalmaya açık hale getirmektedir.

1.1.1 Tecavüz Mitleri: Tecavüz mağduru kadınlara karşı toplum tarafından sergilenen bir takım olumsuz tutumlar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi mağdurun suçlanmasıdır. Mağdurun suçlanmasını açıklayan en önemli teorilerden biri tecavüz mitleri teorisidir. Burt (1980) tarafından ortaya atılmış olan tecavüz mitleri kavramı genel olarak, tecavüz, tecavüzcü ve tecavüz mağduruna yönelik önyargı barındıran, kalıplaşmış ya da yanlış inançlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bireysel inançlar olmanın yanı sıra aslında birer sosyal norm işlevi görmektedirler. Kabul edilen mitlerin çoğunluğu gerçeğe aykırı olmakla birlikte bazılarını çürütmek mümkün değildir (Eker ve Erdener, 2011). Örneğin “*yalnızca iddialı ve açık kıyafetler giyen kadınlar tecavüze uğrar*” miti ampirik olarak yanlış olduğu kanıtlanabilecek türden bir mittir ancak “*kadınların pek çoğu gizliden gizliye tecavüz edilmeyi arzular*” şeklinde bir miti çürütmek ya da aksini kanıtlamak oldukça zordur. Bu mitler açık bir şekilde gerçeğe aykırı olsa da tecavüz kurbanlarına karşı düşmanca bir tutum gelişmesine ortam yaratır (Bohner ve ark., 2002). Tecavüz mitlerinin kabulü ile mağdurun damgalanması, tecavüzün olağanlaştırılması ve böylece cinsel şiddetin sürmesi ve failin kayırılması büyük oranda ilişkilidir. Aynı zamanda tecavüz mitleri, kurbanı nasıl davranılması gerektiğini dolaylı ya da doğrudan etkilemekte, erkeği korumaya yönelik bir işlev üstlenmekte ve dolayısıyla erkeğin cinsel saldırganlığının sürmesine hizmet etmektedir (Hayes ve ark., 2013). Literatürde, erkeklerin tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, böylece kadınlara yönelik cinsel şiddeti yok saymak, önemsizleştirmek veya haklı kılmak için zemin yarattıklarına ilişkin pek çok çalışma yer almaktadır (Payne ve ark., 1999, Hayes ve ark., 2013). Çoklar ve Meşe (2015) Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Uyarlama çalışmalarında kullandıkları alt ölçeklerde sıklıkla kullanılan bazı tecavüz mitlerine örnek olarak şunları sıralamışlardır: “Kadın arandı/kışkırttı” (*Açık saçık kıyafetler giyen kadınlar, bir erkek onları cinsel ilişkiye zorladığında şaşırılmamalıdır*), “Bunu kadın istedi (*Kadınların çoğu bunu kabul etmeseler*

de; kadınlar genellikle cinsel ilişkide fiziksel olarak zorlanmayı tahrik edici bulurlar”, “Erkek bunu yapmayı istemezdi” (*Erkekler kadını sekse zorlama niyetinde değildirler, ama bazen cinsel olarak çok fazla tahrik olmuşlardır*), “Tecavüz sıradan bir olaydır” (*Kadınlar tecavüzün kendilerini ne kadar etkilediğini abartma eğilimindedirler*), “Kadın yalan söylüyordur” (*Tecavüz suçlamaları, çoğunlukla erkekleri geri getirmenin bir yolu olarak kullanılır*), “Bu gerçek bir tecavüz değildir” (*Eğer tecavüzcünün bir silahı yoksa, bunu gerçekten “tecavüz” olarak tanımlayamazsınız*).

1.1.2. Cinsiyet Roller ve Cinsiyetçilik: Tecavüz mitlerini kabul düzeyleri yüksek olan bireylerin, geleneksel cinsiyet rollerine daha fazla sahip bağlı oldukları, kurbanı daha fazla sorumluluk yükledikleri ve kurbanı suçlama düzeylerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir. Erkeklerin, özellikle geleneksel cinsiyet rollerini ihlal eden; örneğin saldırıdan önce alkol alan kadınları daha fazla suçlama ve sorumlu bulma eğiliminde oldukları, geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadınların ise, bu role sahip olmayan kadınlara oranla kurbanı daha fazla suçlama eğiliminde oldukları aktarılmaktadır (Davies ve McCartney, 2003). Buradan da anlaşılacağı gibi cinsiyet rollerinin de mağduru suçlamada etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Geleneksel erkeksi cinsiyet rollerine sahip olan insanlar, tecavüze karşı daha toleranslıdır (Rando ve Rogers, 1998).

1.1.3. Adil Dünya İnancı: Kurbanı suçlama ile ilgili açıklamalardan biri de “Adil Dünya İnancı” teoridir. Bu teori Lerner (1965) tarafından ortaya atılmıştır ve kişilerin başlarına gelenleri hak ettikleri ve neyi hak ediyorlarsa onu elde ettiklerine inanmak isteme eğilimi anlamına gelmektedir (Foley ve Pigott, 2000, İdisis ve ark., 2007). Bu teoriye göre insanlar, kurbanın başına gelen olumsuzluklara aslında kurbanın kendisinin neden olduğuna inanma eğilimindedirler ve bu eğilim kişilerin kendilerini olumsuz sonuçlardan korumak için kendilerine bir irade yüklemeye güdüsünden meydana gelmektedir (Göregenli, 2012). Yaşanan olumsuz bir olaydaki adaletsizlik kişinin adil dünya inancını (ADİ) zedelediğinde, kişi içinde bulunduğu bu rahatsız edici duyguyla başetmek için *mağdurun başına gelenleri hakedecek davranışlarda bulunduğu, zaten bu eylemi hakettiği* gibi düşüncelerle adil dünya inancını koruma yoluna gidebilmekte, böylece mağduru suçlama davranışı gerçekleşmektedir. Literatürde yer alan pek çok çalışma, yüksek ADİ'ye sahip olan bireylerin, tecavüz kurbanını daha fazla suçlu bulma ve küçümseme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Kleinke ve Meyer, 1990, Strömwall ve ark., 2012, Strömwall ve ark., 2013, Yalçın, 2016).

1.1.4. Mağdurun Saygınlığı: Mağdurun suçlanmasında etkili olan pek çok faktörden biri de mağdurun saygınlığıdır. Büyük oranda mağdur “kadın” olarak yapılandırılmıştır, çünkü cinsel şiddete en çok uğrayan kadınlardır ve resmi kayıtlarda mağduru kadın olma olasılığı daha yüksektir (Davies ve McCartney, 2003, Russel ve Trigg, 2004). Kadının yani mağdur kadının saygınlığı pek çok toplumsal klişe ile donatılmıştır. Kadının davranışları ile mağdur oluşu arasında özel bir bağ kurulur ve *aslında farklı davransaydı tecavüzdən kaçınabilirdi* algısı oluşturulur (Eker ve Erdener, 2011). Bu durum adil dünya inancı teorisine

göre oldukça açıklanabilir bir durumdur, çünkü insanlar hak ettikleri şeyi yaşamaktadırlar. Saygınlığı etkileyen pek çok faktör arasında, mağdurun cinsiyeti, mesleği, yaşı, ırkı, yaşam tarzı, sosyal statüsü, fiziksel görünümü gibi pek çok değişken sıralanabilir. Örneğin gece geç saatte erkek arkadaşının evinde alkol alan genç bir kadının erkek arkadaşı tarafından tecavüze uğraması durumu ile evli ve çocuklu bir iş kadınının evine zorla girilerek tecavüze uğraması durumu arasında mağdurların saygınlığı açısından atıfsal farklılıklar bulunabilmektedir. Erkeklerin geleneksel cinsiyet rollerini ihlal eden kadınları daha az saygın olarak değerlendirdiği ve daha fazla suçladığı aktarılmaktadır (Grubb ve Turner, 2012). Kadınların ise kendileri ile daha fazla benzerlik kurdukları mağdurları daha az suçladıkları görülmektedir. Böylece suçluluktan kaçınarak, örselenmeyi azaltma eğilimi sergilemektedirler (Grubb ve Harrower, 2008).

1.1.5. Saldırganla Tanışıklık: Literatürde özellikle tanıdığı birisi tarafından tecavüze uğrayan kişilerin daha fazla suçlandığına ilişkin pek çok çalışma yer almaktadır (Bruggen ve Grubb, 2014, Frese ve ark, 2004, Sheldon ve Parent, 2002, Bell ve ark,1994, Krahe, 2000, Smith ve ark, 1976). Özellikle tanıdık bir kişi tarafından tecavüze uğrayan kişilere, yabancı bir saldırgan tarafından tecavüze uğrayanlara oranla daha fazla sorumluluk yüklendiği, saldırganı geçmişten tanıyan mağdurun daha fazla suçlandığı ve başlarına gelen bu saldırıdan daha az travmatize olduklarının düşünüldüğü görülmektedir. Örneğin, eşi tarafından cinsel ilişkiye zorlanan bir kadının, yabancı bir kişinin cinsel saldırısına oranla daha az travmatize olabileceği düşünülmektedir. Oysa ki literatürde yer alan pek çok çalışma tanıdık tecavüzüne maruz kalan kişilerin de yabancı tecavüzü kurbanları kadar travma belirtileri geliştirmeye eğilimli olabileceklerini göstermektedir (Frese ve ark, 2004). Ayrıca cinsel saldırıların büyük bir çoğunluğunun mağdurun tanıdığı biri tarafından gerçekleştirildiği ve hatta pek çok kadının partneri tarafından saldırıya uğradığı bilinmektedir (Gölge, 2005). Bu bağlamda tanıdık bir saldırgan tarafından tecavüze uğrayan kadınların daha fazla suçlanması, pek çok tecavüz olgusunda mağdurun kendisini ispatlamak zorunda kalmasına, tecavüzün meşru olarak algılanmasına ve failin sorumluluğun azalmasına sebep olabilmektedir. Geçmişten tanınan birisi tarafından tecavüze maruz kalan bir kadına, daha özenli ve dikkatli davranması gibi bazı sorumluluklar yüklenerek, bunu öngörebilmiş olması beklenmekte, olayın büyük bir kısmından sorumlu tutulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; tecavüze ilişkin yanlış inançlar ve mitlerin kabulünde cinsiyet farklılıklarının olduğu; tecavüz mitlerinin kabulünün kadınlara oranla erkeklerde daha fazla olduğu, cinsel saldırı mağdurunu suçlama eğiliminin de benzer şekilde erkeklerde daha fazla olduğu görülmektedir. Aynı zamanda mağdurun saygınlığının da mağduru suçlamada etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda temel olarak; cinsel şiddete maruz kalan kadınların suçlanmasında ne gibi etkenlerin daha güçlü yordayıcılar olduğuna odaklanılmıştır. Bu bağlamda, tecavüz mitleri, adil dünya inancı ve cinsiyet rollerinin mağduru suçlamaya olan

etkisi ve birbirleri olan ilişkileri incelenmek istenmiştir. Ayrıca, mağdurun toplum normlarına uygunluğun (saygınlığının) ve mağdur ile saldırgan arasındaki tanışıklığın mağdurun suçlanmasındaki etkisi incelenmiştir. Ek olarak, sosyo-demografik değişkenlerin mağduru suçlamadaki etkisi incelenmiş olup, araştırmamızın temel varsayımları aşağıda sıralanmıştır;

- Tecavüz mitlerinin kabulü, adil dünya inancı ve erkeksilik düzeyleri arttıkça mağdura daha fazla suçlayıcılık atfedileceği ve daha fazla sorumluluk yükleneceği,
- Erkeklerin mağduru daha fazla suçlayacağı ve tecavüz mitlerini daha fazla kabul edeceği,
- Düşük eğitilmiş katılımcıların, yüksek eğitilmişlere oranla mağduru daha fazla suçlayacağı ve tecavüz mitlerini daha fazla kabul edeceği,
- Daha az saygın olan mağdurun, diğer mağdurlara oranla daha fazla suçlanacağı ve sorumlu tutulacağı, bu mağdurla daha az özdeşim kurulacağı, olayın daha az rastlantısal olarak değerlendirileceği,
- Daha az saygın olan mağdurun failine diğer faillelere oranla daha az sorumluluk yükleneceği,
- Mağdur ile zanlının tanışıyor olması durumunda, tanışmadıkları duruma oranla mağdurun daha fazla suçlanacağı, failinse daha az sorumlu olarak değerlendirileceği öngörülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli ve Örneklem

Araştırma kesitsel niteliklidir ve belirli bir kitleye yönelik olmayıp araştırmaya seçkisiz olmayan “uygun örnekleme” içinden 18 yaş üzeri 164’ü kadın, 136’sı erkek katılımcı olmak üzere toplam 300 kişi dahil edilmiştir. Katılımcılardan üniversite mezunu olanlar 126 kişi (%42), 70’i (%23,3) lise ve dengi, 23’ü (%7,7) ortaokul, 24’ü (%8) ilkokul, 6’sı (%2) eğitimsiz, 51’i (%17) ise yüksek lisans eğitimi almıştır. Katılımcıların sosyoekonomik seviyeleri normal bir dağılım göstermiştir. Orta sınıf 201 (%67), yüksek sınıf 76 kişi (%25,3), düşük sınıf 16 kişi (%5,3), çok düşük 2 kişi (%0,7), çok yüksek 5 kişi (%1,7). Katılımcıların gruplara dağılımında demografik özellikler bakımından birbirlerine benzerlik göstermesine dikkat edilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Veriler
Yaş	Ortama = 39.02, SS = 12.41
Cinsiyet	Kadın: %54.66, Erkek: %45.33
Medeni durum	Bekar: %28.7, Evli: %58, Boşanmış: %11, Diğer: %2.3
Eğitim durumu	Eğitimsiz: %2, İlkokul: %8, O.okul: %7.7, Lise: %23.3, Üniv: %42, Yüksek: %17

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaşam yeri	Köy: %0.7, Kasaba: %0.7, İlçe: %8.3, Şehir: %28.7, Büyükşehir: %61.7
S.ekonomik seviye	Çok düşük: %0.7, Düşük: %5.3, Orta: %67, Yüksek: %25.3, Çok Y: %1.7

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS for MAC 21.0 (lisans no: 5725-A54) paket programı kullanılmış ve analiz sonuçlarının anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır. Bu çalışma, korelasyonel desenle gerçekleştirilmiş bir araştırmadır. Çeşitli değişkenler karşılaştırılarak aralarındaki ilişkiler incelenmiştir. Bununla birlikte değişkenlerin birbirlerini etkileyip etkilemediğini analiz etmek için ANOVA uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilip anlamlandırılması için Pearson ve Spearman korelasyon analizleri, tek yönlü ve iki yönlü varyans analizleri ve bazı parametric olmayan hipotez testleri kullanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma verileri Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra Mart 2018-Mayıs 2018 tarihleri arasında örnekleme yer alan ve aydınlatılmış onam formuna olur veren kişilere elden ve ayrıca daha fazla kişiye ulaşmak amacı ile internet ortamında uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler uygun bir program transferi ile (google forms) internet ortamına aktarılmış olup kişiler linke tıklayarak formları doldurmuşlardır.

2.3. Veri Toplama Araçları:

Katılımcılardan “Kişisel Bilgi Forumu” ile birlikte 4 adet ölçeği ve 1 anketi doldurmaları istenmiştir. Bu ölçekler ayrıntılı olarak aşağıda aktarılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcılara; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer ve aylık gelir düzeyi sorulmuş olup, form toplam 6 sorudan oluşmaktadır.

Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu (Illinois Rape Myth Acceptance Scale-Short Form): Çoklar ve Meşe (20015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği kısa formu 17 maddeden oluşmakta olup 7'li likert tipi puanlama sistemine sahiptir. Ölçekte “Eğer bir kadın alkollüken tecavüze uğradıysa, işlerin kontrolden çıkmasında az da olsa sorumludur”, “Orta sınıftan/orta halli, hoş erkekler hemen hemen hiç tecavüz etmezler” gibi maddeler bulunmaktadır. Ölçekte ters maddesi bulunmamaktadır ve puan yükseldikçe tecavüz mitlerinin kabulünün arttığı anlaşılmaktadır. Ölçeğin içtutarlılık katsayısı .90, iki yarım güvenilirlik analizine göre Guttman Split-half katsayısı ise .89 olarak bulunmuş olup ülkemizde tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak değerlendirilmiştir.

Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Personal and General Belief in a Just World Scale): Dalbert tarafından geliştirilmiş olan Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği, Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği ile, kişilerin dünyanın kendilerine ne kadar adil davrandığına ilişkin inançlarını ölçmek amaçlanmıştır. “Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur” şeklinde 7 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipi puanlama sistemine sahiptir. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça kişisel adil dünya inancı azalmaktadır. Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği ise 6 maddeden oluşmakta olup “Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum” gibi maddeler içermektedir.

Bem Cinsiyet Rollerini Ölçeği (Bem Sex Role Inventory): Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanan formunun psikometrik özellikleri Dökmen (1999) tarafından belirlenmiş olup ölçekte kadınsılık ve erkeksilik olmak üzere iki alt boyut bulunmaktadır. Ölçekteki 40 maddeden oluşan sorular 7'li Likert tipindedir. Bu 40 maddenin 20'si Kadınsılık, 20'si Erkeksilik ölçeğine aittir ve ölçek üzerinde karışık bir sırayla verilmişlerdir.

Senaryolar: Çalışma kapsamında üç farklı mesleğe sahip tecavüz mağduru kadın tanımlanmış, hikayelerdeki kadınların meslek seçimlerinde, toplumsal olarak sempati uyandırabilecek ya da sempati uyandırmayacak türde norma yakın ya da normdan uzaklaşan meslekler dikkate alınmıştır. Meslekler; *dansöz, sosyal hizmet uzmanı (SHU) ve din kültürü öğretmenidir*. Ayrıca tanışıklık durumuna göre; *mağdur ve saldırgan geçmişte tanışmamaktadır (yabancı tecavüzü) ya da mağdur ve saldırgan geçmişten yüzeysel bir tanışıklık içindedir (tanıdık tecavüzü)*. Senaryoyu okuyan her katılımcı, sonrasında senaryoya ilişkin 10 soru yanıtlamıştır. Sorular; mağdur ve saldırganın sorumluluk düzeyi, mağdurun dikkatsizlik düzeyi, mağdurun tahrik edicilik düzeyi, olayın tesadüfilik düzeyi, mağdurun yaşanan olaydan ruhsal olarak etkilenme düzeyi, mağdurla kurulan özdeşim düzeyi, böyle bir olayın kendilerinin başına gelip gelmeme olasılığının oranı şeklinde 9'lu likert tipi soru ve saldırganı önerilecek ceza şeklinde çoktan seçmeli (Tutuksuz yargılansın, 1-5 yıl, 5-10 yıl, 10-15 yıl, 15 yıldan fazla) sorudur. Katılımcılar 6 gruba ayrılmış olup gruplar şu şekildedir;

A1 GRUBU: Mağdurun dansöz olduğu ve saldırgan ve mağdurun tanışık olmadığı grup,

A2 GRUBU: Mağdurun dansöz olduğu ve saldırgan ve mağdurun tanışık olduğu grup,

B1 GRUBU: Mağdurun SHU olduğu ve saldırgan ve mağdurun tanışık olmadığı grup,

B2 GRUBU: Mağdurun SHU olduğu ve saldırgan ve mağdurun tanışık olduğu grup,

C1 GRUBU: Mağdurun Din Öğretmeni olduğu, saldırgan ve mağdurun tanışık olmadığı grup,

C2 GRUBU: Mağdurun Din Öğretmeni olduğu, saldırgan ve mağdurun tanışık olduğu grup.

3. BULGULAR

Katılımcıların araştırma gruplarına göre dağılımı Çizelge 2'de gösterilmiştir. Demografik değişkenlerin tecavüz mitleri, adil dünya inancı, cinsiyet rolleri ile olan ilişkisi, mağdura yönelik suçlayıcılığın mağdurun mesleği ve saldırgan ile olan tanışıklığı ile ilişkisi gibi araştırmanın temel sorularına ilişkin bulgular ise ayrıntılı olarak başlıklar halinde incelenmiştir.

Çizelge 2. Katılımcıların Araştırma Gruplarına Göre Dağılımı

Mağdurun mesleği	Zanlıyı tanıma			
	Tanıyor		Tanımıyor	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Dansöz	29	16	28	27
Yaş ortalaması	39.84 (12.23)		40.8 (14.38)	
SHU (Sosyal Hizmet Uzmanı)	25	23	27	21
Yaş ortalaması	38.4 (13.27)		37.83 (12.16)	
Din kültürü öğretmeni	25	26	30	23
Yaş ortalaması	40.24 (12.25)		36.96 (9.76)	

1. Tecavüz Mitlerinin Kabulü ile Demografik Değişkenlerin İlişkisi: Araştırmamızdaki bulgular erkeklerin ($M=38.25$, $SD=17.9$), kadınlara ($M=25.09$, $SD=10.79$) göre anlamlı olarak tecavüz mitlerine daha fazla inandıklarını göstermiştir, [$t(298) = 7.85$, $p<.001$]. Tecavüz mitleri ve yaş arasında orta dereceli ve oldukça anlamlı pozitif bir ilişki vardır, [$r(298) = .30$, $p<.001$]. Katılımcıların yaşları arttıkça tecavüz mitleri ölçeğinden aldıkları puan da yükselmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyi ile tecavüz mitlerine inançları arasında orta dereceli negatif bir ilişki vardır, [$r_s(298) = -.43$, $p<.001$]. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe tecavüz mitlerine inançları azalmaktadır.

2. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancının Birbirleri ile olan İlişkisi: Tecavüz mitleri ile erkeksilik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuş olup [$r(298)=.18$, $p=.002$] erkeksilik özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inanç da artmaktadır. Aksine kadınsılık ile tecavüz mitleri arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuş olup kadınsılık özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inançları azalmaktadır [$r(298) = -.13$, $p=.03$]. Bireysel adil dünya inancı ile tecavüz mitleri arasında ise anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur [$r(298) = -.13$, $p=.02$]. Bireysel ADİ düzeyi arttıkça tecavüz mitlerine olan inanç azalmaktadır. Genel ADİ ile tecavüz mitleri arasındaysa anlamlı bir ilişki bulunmamıştır [$r(298) = -.002$, $p=.97$].

3. Mağdura Yönelik Suçlayıcılığın Diğer Değişkenlerle İlişkisi: Mağdura yüklenen suçlayıcılık, mağdurun olayda ne kadar dikkatsiz ve ne kadar tahrik edici davrandığı şeklinde iki boyutta incelenmiştir. Tecavüz mitleri ile mağdura yüklenen dikkatsizlik arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif ilişki bulgulanmıştır [$r(298)=.62, p < .001$]. Katılımcıların tecavüz mitleri inancı arttıkça mağduru daha fazla dikkatsiz bulmaktadırlar. Ayrıca katılımcıların erkeksilik puanı ile mağdura yüklenen dikkatsizlik arasında da anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuş olup, erkeksilik puanları yükseldikçe mağduru daha dikkatsiz bulmaktadırlar [$r(298)=.25, p<.001$]. Ancak kadınsılık puanı [$r(298)=-.04, p=.5$] ile ve bireysel ve genel adil dünya inancı [sırasıyla $r(298)=-.06, p=.32$ ve $r(298)=.1, p=.1$] ile mağdura yüklenen dikkatsizlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Mağdurun tahrik edicilik puanı ile tecavüz mitleri arasında da pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur olup, tecavüz mitlerine ne kadar inanılıyorsa mağdur da o kadar tahrik edici davranmakla suçlanmaktadır [$r(298)=.49, p<.001$]. Erkeksilik ile tahrik edicilik arasında da anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuş olup, erkeksilik puanı arttıkça mağdur da o kadar tahrik edici olmakla suçlanmıştır [$r(298)=.16, p=.005$]. Bunun aksine katılımcıların kadınsılık puanı ile mağdurun tahrik ediciliği arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuş olup, kadınsılık özellikleri arttıkça, mağduru tahrik edici bulma eğilimi düşmektedir [$r(298)=-.18, p=.002$]. Son olarak katılımcıların bireysel ve genel adil dünya inancı ile mağduru tahrik ediciliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, [sırasıyla $r(298)=-.07, p=.19$ ve $r(298)=-.06, p=.32$].

Erkek katılımcılar ($M=2.56, SD=1.95$), kadın katılımcılara ($M=1.37, SD=.88$) göre mağduru anlamlı olarak daha fazla dikkatsizlikle suçlamışlardır, [$t(298) = 7.03, p<.001$]. Benzer şekilde yine erkek katılımcılar ($M=1.77, SD=1.65$) kadın katılımcılara ($M=1.16, SD=.63$) göre mağduru daha fazla tahrik edici olmakla suçlamışlardır, [$t(298)=3.39, p<.001$]. Mağdura yüklenen dikkatsizlik suçlaması ile katılımcıların eğitim durumu arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur, [$r(298)=-.29, p<.001$]. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe mağduru daha az dikkatsizlikle suçlamaktadır. Mağdurun tahrik edici olarak suçlanması ile katılımcıların eğitim düzeyi arasında anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur, [$r(298)=-.26, p<.001$]. Katılımcıların eğitim düzeyi düştükçe mağduru daha çok tahrik edicilikle suçlamışlardır.

4. Mağdura Yüklenen Sorumluluğun Diğer Değişkenlerle İlişkisi: Tecavüz mitleri ve kurbanı yüklenen sorumluluk arasında orta dereceli ve oldukça anlamlı pozitif bir ilişki vardır, [$r(298) = .47, p<.001$]. Katılımcıların tecavüz mitleri ölçeğinden aldıkları puan arttıkça kurbanı sorumlu tutma olasılıkları da yükselmektedir. Erkeksilik ve kurbanın sorumluluğu arasında zayıf fakat anlamlı pozitif bir ilişki [$r(298) = .18, p=.002$] varken kadınsılık ile arasında negatif bir ilişki vardır [$r(298)=-.14, p=.019$]. Katılımcıların erkeksilik puanı arttıkça mağdura yükledikleri sorumluluk da artarken, kadınsılık puanı arttıkça mağdura yüklenen sorumluluk düşmektedir. Erkeklerin ($M=1.77, SD=1.36$), kadınlara ($M=1.13, SD=.56$) göre anlamlı olarak mağdura daha fazla sorumluluk yüklediğini görülmüştür, [$t(298) = 5.47,$

$p<.001$]. Eğitim düzeyi ile mağdura yüklenen sorumluluk arasında orta dereceli ve oldukça anlamlı negatif bir ilişki vardır, [$r_s(298)=-.41$, $p<.001$]. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe kurbanı daha az sorumluluk yüklenmektedir.

5. Mağdurun Mesleği ve Saldırgan ile Olan Tanışıklık

Mağdurun mesleği (Dansöz, SHU, Din Kültürü Öğretmeni) ve mağdurun zanlıyı tanıyıp tanınamaması (Tanıyor, Tanımıyor) deneysel manipulasyon olarak gruplar arasında değiştirilmiştir. Mağdur ve olay ile ilgili olarak on boyutta bağımlı değişken ölçülmüştür. Bu boyutlar sırasıyla, 1. mağdura yüklenen sorumluluk, 2. mağdurun dikkatsizliği, 3. olayın rastlantısallığı, 4. mağdurun tahrik unsuru, 5. mağdurun kötü hissetmesi, 6. mağdurun yaşadığı zorluk, 7. mağdurla özdeşim, 8. olayın katılımcının başına gelme olasılığı, 9. suçluya yüklenen sorumluluk ve 10. suçluya verilmesi önerilen ceza şeklindedir. Her bir boyut için ayrı bir 3 (Mağdur meslek: Dansöz v. SHU v. Din kültürü öğretmeni) x 2 (Zanlıyı tanıma: Tanıyor v. Tanımıyor) univariate ANOVA uygulanmıştır.

Çizelge 3. Mağdurun Mesleğine ve Zanlıyı Tanımasına Göre Olayın Değerlendirilmesi

<i>Mağdurun Mesleği</i>	<i>Dansöz</i>		<i>Sosyal hizmet uzmanı</i>		<i>Din kültürü öğretmeni</i>	
	<i>Tanıyor</i>	<i>Tanımıyor</i>	<i>Tanıyor</i>	<i>Tanımıyor</i>	<i>Tanıyor</i>	<i>Tanımıyor</i>
<i>Mağdur sorumlu.</i>	1.64 (1.09)	1.78 (1.4)	1.48 (1.17)	1.42 (1.14)	1.18 (.71)	1.06 (.23)
<i>Mağdur dikkat.</i>	2.18 (1.64)	2.05 (1.78)	2.25 (1.88)	1.96 (1.67)	1.71 (1.39)	1.36 (.76)
<i>Olayın rastlan.</i>	3.71 (2.66)	4.95 (3.2)	5.02 (3.27)	5.73 (2.96)	5.06 (3.15)	5.79 (3.53)
<i>Mağdurun tahrik</i>	1.64 (1.4)	1.71 (1.59)	1.31 (.89)	1.38 (1.14)	1.53 (1.55)	1.06 (.23)
<i>Mağdurun hisleri</i>	8.64 (1.13)	8 (2.05)	8.21 (1.69)	8.48 (1.73)	8.63 (1.47)	9 (0)
<i>Olayın zorluğu</i>	8.53 (1.04)	8.11 (1.89)	8.40 (1.35)	8.63 (1.42)	8.65 (1.02)	8.98 (.14)
<i>Mağdurla özdeşim</i>	6.58 (2.73)	6.73 (2.89)	6.10 (2.95)	7.10 (2.58)	6.98 (2.42)	6.91 (2.23)
<i>Olayın olasılığı</i>	5.09 (3.16)	5.49 (3.02)	5.69 (2.97)	5 (3.16)	5.9 (2.58)	6.02 (2.55)
<i>Zanlının sorumlu.</i>	8.69 (1.33)	8.29 (1.63)	8.75 (.98)	8.83 (1.15)	8.82 (.79)	8.91 (.45)

Not. Parantez içindekiler standart sapmayı göstermektedir.

Çizelge 4.7. Bu tablo sırasıyla mağdurun sorumluluğu, dikkatsizliği, olayın rastlantısallığı, mağdurun tahrik ediciliği, mağdurun hisleri, olayın zorluğu, mağdurla kurulan özdeşim, olayın kendi başına gelme olasılığı ve zanlının sorumluluğuna katılımcıların 1 ile 9 arasında verdikleri puanların gruplara göre ortalamasını göstermektedir. Örneğin; dansöz mağdurun zanlıyı tanıdığı senaryonun grubundaki katılımcılar 1 ile 9 arasındaki puanlama üzerinden mağduru ortalama olarak 1,64 puan düzeyinde sorumluluk atfetmektedir.

Mağdurun Mesleği

Mağdurun Mesleğinin Mağduru Suçlamaya Etkisi

Dikkatsizlik: Mağdurun mesleği, mağdura yüklenen dikkatsizlik suçlamasını anlamlı olarak etkilemektedir, [$F(2,294)=4.65, p=.01, \eta_p^2=.03$]. Mağdurun din öğretmeni olduğu durum ($M=1.53, SD=1.12$), mağdurun dansöz ($M=2.11, SD=1.71, p=.025$) ve SHU olmasına ($M=2.10, SD=1.78, p=.029$) göre mağdur daha az düzeyde dikkatsizlikle suçlanmışlardır. Mağdura yüklenen dikkatsizlik suçlaması mağdurun SHU ve dansöz olmasına göre farklılaşmamaktadır ($p=1$).

Tahrik edicilik: Mağdurun mesleği mağdura yüklenen tahrik edicilik suçlamasını anlamlı olarak etkileme eğilimindedir, [$F(2,294)=2.87, p=.058, \eta_p^2=.019$]. Mağdurun mesleği din öğretmenliği olduğu zaman ($M = 1.29, SD = 1.12$), mağdur dansöz olduğu zamana ($M=1.68, SD=1.5, p=.07$) göre daha az tahrik edici bulunmuştur. Mağdurun SHU olduğu grup ($M=1.34, SD=1.01$) ise diğer iki grubun tam ortasında yer almış ve iki gruba da farklılaşmamıştır.

Mağdurun Mesleğinin Mağdura Yüklenen Sorumluluğa Etkisi: Mağdurun mesleği, mağdura yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilemektedir, [$F(2,294)=8.56, p<.001, \eta_p^2=.06$]. Katılımcılar mağdur din öğretmeni olduğu zaman ($M=1.12, SD=.53$), dansöz ($M=1.72, SD=1.26, p<.001$) ve SHU olmasına ($M=1.45, SD=1.15, p=.07$) göre mağduru olaydan daha az sorumlu tutmuşlardır. Mağdura yüklenen sorumluluk, mağdurun SHU ve dansöz olmasına göre ise farklılaşmamaktadır ($p=.2$).

Mağdurun Mesleğinin Olayın Rastlantısal Olarak Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun mesleği katılımcıların olayın rastlantısalılığı hakkındaki düşüncelerini anlamlı olarak etkilemektedir, [$F(2,294)=3.84, p=.023, \eta_p^2=.025$]. Olay, mağdur dansöz olduğunda ($M=4.39, SD=3.02$), mağdur din öğretmeni ($M=5.43, SD=3.35, p=.057$) ve SHU olmasına ($M=5.38, SD=3.12, p=.089$) göre daha az rastlantısal olarak algılanmıştır. Olayın rastlantısalılığı mağdurun SHU ve din kültürü öğretmeni olmasına göre farklılaşmamaktadır ($p=1$).

Mağdurun Mesleğinin Mağdurun Hislerinin Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun mesleği, katılımcıların mağdurun ne kadar kötü hissettiği konusundaki tahminlerini anlamlı olarak etkilemektedir, [$F(2,294)=3.48, p=.032, \eta_p^2=.023$]. Katılımcılara göre, mağdur din öğretmeni ise ($M=8.82, SD=1.04$), dansöz ($M=8.29, SD=1.72, p=.038$) ve SHU olmasına ($M=8.34, SD=1.70, p=.08$) göre kendini daha kötü hissetmektedir. Katılımcılara göre mağdurun hisleri mağdurun SHU ve dansöz olmasına göre farklılaşmamaktadır ($p=1$).

Mağdurun Mesleğinin Yaşanan Durumun Zorluğunun Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun mesleği mağdurun yaşadığı durum zorluğunu anlamlı olarak etkilediği düşünülmektedir, [$F(2,294) = 3.9, p=.021, \eta_p^2=.026$]. Mağdurun mesleği din öğretmenliği

olduğu zaman ($M=8.82$, $SD=.73$), mağdur dansöz olduğu zamana ($M=8.3$, $SD=1.57$, $p=.012$) göre yaşadığı durumun daza zor olduğu düşünülmektedir. Mağdurun SHU olduğu grup ($M=8.51$, $SD=1.38$) ise diğer iki grubun tam ortasında yer almış ve iki grupta da farklılaşmamıştır.

Mağdurun Mesleğinin Mağdur ile Özdeşim Kurmaya Etkisi: Bu değişken hiçbir anlamlı ana etki ve etkileşim sonucu vermemiştir. Katılımcıların özdeşim kurma eğilimleri mağdurun mesleğine, [$F(2,294)=.49$, $p=.61$], mağdurun zanlıyı tanınmasına [$F(2,294)=1.37$, $p=.24$] ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, [$F(2,294)=1.13$, $p=.32$].

Mağdurun Mesleğinin Olayın Kendi Başına Gelme Olasılığını Değerlendirmesine Etkisi: Katılımcıların benzer bir olayın başlarına gelme olasılığını düşünmeleri mağdurun mesleğine, [$F(2,294)=1.67$, $p=.19$], mağdurun zanlıyı tanınmasına [$F(2,294)=.03$, $p=.87$] ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, [$F(2,294)=.92$, $p=.4$].

Mağdurun Mesleğinin Zanlının Sorumluluğunu Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun mesleği zanlıya yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilemektedir, [$F(2,294)=3.14$, $p=.045$, $\eta_p^2=.021$]. Mağdurun mesleği din öğretmenliği olduğu zaman ($M=8.87$, $SD=.64$), mağdur dansöz olduğu zamana ($M=8.47$, $SD=1.51$, $p=.037$) göre zanlıya daha fazla sorumluluk yüklenmektedir. Mağdurun SHU olduğu grup ($M=8.79$, $SD=1.06$) ise diğer iki grubun tam ortasında yer almış ve iki grupta da farklılaşmamıştır.

Mağdurun Mesleğinin Zanlıya Verilmesi Önerilen Cezaya Etkisi: Sonuçlara göre; sadece mağdurun mesleği göz önüne alındığında, zanlıya verilecek ceza anlamlı farklılaşma eğilimindedir, [$\chi^2(2)=5.57$, $p=.062$]. Mağdur din öğretmeni olduğunda, dansöz ve SHU'ya göre katılımcılar zanlıya daha fazla ceza verme eğilimindedir.

Saldırgan ile Olan Tanışıklık

Saldırgan ile Tanışıklığın Mağduru Suçlamaya Etkisi

Dikkatsizlik: Mağdurun zanlıyı tanınması, mağdura yüklenen dikkatsizlik suçlamasını anlamlı olarak etkilememektedir, [$F(2,294)=1.98$, $p=.16$]. Son olarak mağdurun mesleği ve zanlıyı tanınması arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, [$F(2,294)=.14$, $p=.87$].

Tahrik edicilik: Mağdurun zanlıyı tanınması, mağdura yüklenen tahrik edicilik suçlamasını anlamlı olarak etkilememektedir, [$F(2,294)=.65$, $p=.42$]. Son olarak mağdurun mesleği ve zanlıyı tanınması arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, [$F(2,294)=1.61$, $p=.201$].

Saldırgan ile Tanışıklığın Mağdura Yüklenen Sorumluluğa Etkisi: Mağdurun zanlıyı tanınması, mağdura yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilememektedir, [$F(2,294)=.02$, $p=.9$]. Son olarak mağdurun mesleği ve zanlıyı tanınması arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, [$F(2,294)=.43$, $p=.65$].

Saldırgan ile Tanışıklığın Olayın Rastlantısal Olarak Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun zanlıyı tanınması, katılımcıların olayın rastlantısallığı hakkındaki düşüncelerini

anlamli olarak etkilemektedir, $[F(2,294)=5.97, p=.015, \eta_p^2=.02]$. Mağdur zanlıyı tanımıyorsa ($M=5.47, SD=3.25$), tanıdığı duruma ($M=4.63, SD=3.09$) göre olay daha fazla rastlantısal olarak algılanmıştır. Mağdurun mesleği ve zanlıyı tanınması arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $[F(2,294) =.22, p=.80]$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Mağdurun Hislerinin Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun zanlıyı tanınması, katılımcıların mağdurun hisleri hakkındaki düşüncelerini anlamlı olarak etkilememektedir $[F(2,294)=0, p=1]$. Bununla birlikte, mağdur zanlıyı tanımıyorsa, mağdur din öğretmeni olduğunda dansöze oranla kendini daha kötü hissetmektedir, $[F(2,294)=3.46, p=.033, \eta_p^2=.023]$. Aynı meslek içerisinde; dansözün zanlıyı tanıdığında, tanımadığı duruma göre kendini daha kötü hissettiği $[t(98)=1.89, p=.062]$. Bunun tam tersi olarak, din öğretmeninın zanlıyı tanımadığında, tanıdığı duruma göre kendini daha kötü hissettiği düşünülmektedir $[t(102)=1.85, p=.068]$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Yaşanan Durumun Zorluğunun Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun zanlıyı tanınması, mağdurun durumunun zorluğunu anlamlı olarak etkilemediği düşünülmektedir, $[F(2,294)=.1, p=.75]$. Son olarak mağdurun mesleği ve zanlıyı tanınması arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294)=2.62, p=.075$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Mağdur ile Ödeşim Kurmaya Etkisi: Katılımcıların özdeşim kurma eğilimleri mağdurun mesleğine, $[F(2,294)=.49, p=.61]$, mağdurun zanlıyı tanınmasına $[F(2,294)=1.37, p=.24]$ ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, $[F(2,294)=1.13, p=.32]$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Olayın Kendi Başına Gelme Olasılığını Değerlendirilmesine Etkisi: Katılımcıların benzer bir olayın başlarına gelme olasılığını düşünmeleri mağdurun mesleğine, $[F(2,294)=1.67, p=.19]$, mağdurun zanlıyı tanınmasına $[F(2,294)=.03, p=.87]$ ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, $[F(2,294)=.92, p=.4]$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Zanlının Sorumluluğunun Değerlendirilmesine Etkisi: Mağdurun zanlıyı tanınması, zanlıya yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilememektedir, $[F(2,294)=.36, p=.55]$. Son olarak mağdurun mesleği ve zanlıyı tanınması arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $[F(2,294)=1.52, p=.22]$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Zanlıya Verilmesi Önerilen Cezaya Etkisi: Mesleğin, zanlıya önerilen cezaya anlamlı şekilde etkilediği bulgulanmışsa da $[\chi^2(2)=5.57, p=.062]$ mağdurun zanlıyı tanıyıp tanımaması da analize eklendiğinde verilen cezadaki farklılaşma ortadan kaybolmaktadır. Bunun yanı sıra zanlıya verilen cezanın meslek ve zanlıyı tanıma durumuna göre sıralayacak olursak, zanlı en yüksek cezayı mağdur din kültürü öğretmeni olduğunda ve zanlıyı tanıdığı durumda almaktadır. Bunu sırasıyla, zanlıyı tanımayan din kültürü öğretmeni, zanlıyı tanıyan dansöz, zanlıyı tanıyan SHU, zanlıyı tanımayan SHU, ve son olarak zanlıyı tanımayan dansöz grupları takip etmektedir.

4. TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; katılımcıların erkeksilik özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inancı da arttığı görülmektedir. Geleneksel cinsiyet rollerine inanan ve bu rolün gereklerine sıkı sıkıya bağlı olan kişilerin cinsiyetçi kalıp yargılara sahip oldukları ve mağduru daha fazla suçlama eğiliminde oldukları bilinmektedir. Geleneksel erkeksi cinsiyet rollerine sahip olan kişilerin, tecavüze karşı daha toleranslı oldukları, böylece bir cinsel saldırının “tecavüz” olarak nitelendirilmesi için çok sayıda makul sebep ve mağdurda olası hatalar arama eğiliminde oldukları düşünülmektedir (Rando ve ark, 1998). Toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyal hiyerarşinin sürmesini isteyen kişiler (özellikle toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde avantajlı konumda olan erkekler), erkekler tarafından kontrol edilmesi gerektiğini düşündükleri, yetersiz gördükleri kadının, tecavüz olayını gereğinden fazla büyüttüğünü öne sürerek tecavüz olayını meşrulaştırma eğiliminde oldukları görülmektedir (Çamaş ve Meşe, 2016). Araştırmamızdaki bir diğer sonuç ise; bireysel ADİ düzeyi arttıkça tecavüz mitlerine olan inancın azalmasıdır. Genel ADİ ile tecavüz mitleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tecavüz mitleri ile adil dünya inancı pek çok çalışmada birlikte incelenmekte olup, büyük oranda birlikte artmaları beklenen iki değişken olarak değerlendirilmekle birlikte bizim çalışmamızda bu varsayım tam olarak desteklenmemiş olup bunun bir nedeninin katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin yüksek olması olabileceği düşünülmüştür.

Tecavüz mitleri: Araştırmamızda erkeklerin, kadınlara göre tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri görülmektedir. Varsayımımızla paralel olan bu bulgumuzla benzer olarak literatürde, erkeklerin kadınlara oranla mağdura daha negatif atıflarda buldukları, mağduru daha fazla suçladıkları ve tecavüzcüye daha az sorumluluk yükledikleri, kadınların ise tecavüz mağdurunu tecavüzden daha az sorumlu tuttukları ve tecavüz mitlerini erkeklere göre daha az kabul ettiklerine ilişkin çok sayıda çalışma yer almaktadır (Hayes ve ark, 2013, Davies ve Mccartney, 2003, Foley ve Pigott, 2000, Strömwall ve ark, 2012, Strömwall ve ark, 2013, Whatley ve Riggio, 1993, Kassing ve Prieto, 2003). Araştırmamızda ileri yaştaki katılımcıların genç katılımcılara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucunda eğitim seviyesinin artması ile tecavüze ilişkin olumsuz tutumların azaldığı görülmüştür. Bu iki bulgunun nedeni olarak, genç bireylerin eğitim ve kültür açısından daha donanımlı olmalarından ya da kadına yönelik şiddeti daha iyi kavrayan bir kültürde yetişmelerinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Mağduru suçlama: Elde edilen bulgulara bakıldığında; erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre mağduru anlamlı olarak daha fazla dikkatsizlik ve tahrik edicilikle suçladıkları görülmüştür. Ayrıca düşük eğitilmiş katılımcılar mağduru daha fazla suçlu bulma eğilimindedirler. Bu bulgular hem literatürdeki pek çok çalışma ile hem de varsayımlarımız ile paralellik içindedir. Ülkemizde yakın zamanda Yalçın (2016) tarafından yürütülen çalışmada da; erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla mağduru daha fazla suçlayıcı

tutum sergiledikleri, düşük eğitimlilerin mağduru yüksek eğitimlilere göre daha fazla suçladıkları bulgulanmıştır. Mağdura yüklenen dikkatsizlik suçlaması ile tecavüz mitlerinin kabulü arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuş olup katılımcıların tecavüz mitlerine inancı arttıkça mağduru daha fazla dikkatsiz bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılar tecavüz mitlerine ne kadar inanıyorlarsa mağduru da o kadar tahrik edici olmakla suçlamaktadırlar. Burada aynı zamanda mağdura daha dikkatli ve tetikte olması yönünde bir sorumluluk yüklenerek, kadının toplum içerisinde kendisini sürekli tedirgin ve risk altına hissetmesine zemin yaratan bir tutum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kendisini daha erkeksi tanımlayan kişilerin mağduru daha fazla dikkatsizlikle suçladıkları görülmektedir. Bu bulgu da varsayımlarımızı desteklemekte olup, cinsiyet rollerinin tecavüz mağduruna ilişkin tutumları belirlemede etkili olduğunu göstermektedir. Eril bakış açısı ile erkeksilik (masküleniti) arasındaki ilişki göz önüne alındığında, araştırmamızdaki bu sonuç erkeklerin tecavüz mağdurlarını daha fazla suçladıklarına ilişkin sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Mağduru Sorumlu Tutma: Araştırmamızda erkeklerin, kadınlara oranla mağdura daha fazla sorumluluk yüklediği görülmüştür. Cinsiyetler arasındaki bu belirgin farklılığın derinlemesine incelenmesinin ve mağdura karşı olumsuz tutumların erkeklerde çok daha fazla olmasının sosyolojik ve feminist bakış açısı ile yeniden ele alınmasının önemi açıktır. Araştırmamızın bir diğer bulgusu ise; düşük eğitimli katılımcılar mağduru daha fazla sorumlu tutma eğilimindeyken, eğitim düzeyi yükseldikçe kurbanı daha az sorumluluk yüklenmesidir. Bu bulgu da beklenirdir ve literatürle paraleldir (Çoklar ve Meşe, 2014, Yalçın, 2016). Ayrıca tecavüz mitlerini kabulü arttıkça mağdur daha fazla sorumlu bulunmaktadır. Tecavüz mitlerinin temelinde erkeğin kadına yönelik cinsel şiddetini haklı çıkarma dinamiği yatmaktadır. Bu tür inanç ve tutumlar, erkeklerin doğaları gereği cinselliğe daha fazla ihtiyaç duyduğu, cinsel dürtülerini dizginlemekte zorlanabilecekleri, yeterince dikkatli davranmayan kadınların bu tür bir cinsel şiddete ortam yarattıkları, bazı kadınların cinsel şiddetten zevk alabildiği ve tecavüz fantezilerinin olabileceği, tecavüz ya da başkaca bir cinsel saldırı yaşayan kadınların eskisine nazaran daha az tercih edileceği gibi savları vardır ve bu savlar, tecavüz eylemini meşrulaştırıcı, tecavüz mağdurunu damgalayıcı, değersizleştirici, failin sorumluluğunu ise azaltıcı bir etkiye sahiptirler. Bu yönleri ile tecavüz mitlerinin en önemli bileşenlerinden birisi de mağduru suçlama ve sorumlu tutma eğilimidir. Ayrıca, erkeksilik düzeyi arttıkça mağdura yükledikleri sorumluluk da artarken, kadınsılık düzeyi arttıkça mağdura yüklenen sorumluluk düşmektedir. Bu bulgu varsayımlarımız arasındadır ve cinsiyet rolleri ve mağdura yönelik tutumların daha derinlemesine araştırılmasının önemini ortaya çıkarır niteliktedir. Her ne kadar literatürde yer alan pek çok çalışmada mağduru suçlamanın en önemli yordayıcılarından birinin ADİ olduğu belirtilmiş olsa da bizim çalışmamızda adil dünya inancı ile mağduru suçlama eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır. Benzer şekilde mağdurun sorumlu tutulması ile ADİ arasında da anlamlı bir ilişki bulgulanmamış olup, bunun nedenlerinden birinin, katılımcıların büyük çoğunluğunun yüksek

eğitilmiş olması ve bu durumun ADİ ve mağduru suçlama eğilimini belirli oranlarda düşürmesinin bir etkisinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Mağdurun Mesleği ve Saldırganla Tanışıklık:

Mağduru suçlama: Mağdur din öğretmeniysen, dansöz ya da SHU olduğu duruma oranla, daha az dikkatsizlikle ve tahrik edicilikle suçlanmıştır. Bu bulgular da varsayımlarımız arasında olup mağdurun din öğretmeni gibi kadından beklenen rolü ihlal eden herhangi bir imasının olmadığı durum ile saygınlığının daha düşük olduğu (dansöz mağdur) durum arasında tahrik edicilik açısından fark görülmüştür. Cinsel açıdan kışkırtıcı davranışların, dansözün sosyal rolü ile daha muhtemel görülmesi şaşırtıcı değildir. Benzer şekilde din kültürü öğretmeni diğer iki mesleğe göre daha az dikkatsiz olarak değerlendirilmiştir. Tanışıklık ise mağdura yüklenen dikkatsizlik ve tahrik ediciliği etkilememektedir.

Mağduru sorumlu tutma: Mağdurun dansöz ve SHU olmasına oranla, mağdur din kültürü öğretmeni olduğunda, olaydan daha az sorumlu tutulduğu görülmektedir. Kadının nasıl olması gerektiğine dair çekirdek inançları sarsmayan bir mağdur, geleneksel cinsiyet rollerini ihlal ettiği düşünülen bir mağdura göre daha az sorumlu tutulmaktadır. Literatürde pek çok çalışmada, saldırganın önceden tanınması, mağdura saldırıyı öngörebilme ve tedbir alma sorumluluğu yüklenmesine neden olabildiği aktarılmaktadır (Grubb ve Turner, 2012, Frese ve ark, 2004, Sheldon ve Parent, 2002, Bell ve ark, 1994). Ancak bizim çalışmamızda tanıdık saldırgan durumunda mağdurun daha fazla suçlanacağı öngörülmüşse de bu varsayımımız desteklenmemiştir.

Araştırmamızda mağdurun hisleri mağdurun mesleğine göre farklı değerlendirilmiş olup, beklenildiği gibi katılımcıların büyük çoğunluğu, din öğretmenin, dansöz ve SHU'ya göre kendini daha kötü hissettiğini düşünmektedir. Benzer şekilde katılımcıların anlamlı bir çoğunluğu dansöze oranla din öğretmenin yaşadığı durumu daha zor olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca olay, mağdur dansöz olduğunda, mağdur din öğretmeni ve SHU olmasına oranla daha az rastlantısal olarak algılanmaktadır. Ayrıca din öğretmenin failine daha fazla sorumluluk yüklendiği ve daha fazla ceza önerildiği görülmüştür.

Sonuç olarak; her türlü toplumda ve toplumun her katmanında asırlardan bu yana süregelen cinsel şiddet olgusunda, tecavüze yönelik mitler yalnızca birer mit rolü üstlenmenin ötesinde birer sosyal normdur ve büyük oranda konuşulmayan total kabulleri içerir. Bu yanlış inançların, tecavüzü olağanlaştıran, tecavüzcünün kayırılmasına bile sebep olan bir işlevi vardır ve yalnızca tecavüz mağduruna değil, aslında bütün kadınlara gözdağı vermektedir. Bu bağlamda sosyal ve cinsiyetler arası adaletin yeniden temini için toplumsal farkındalığın yanı sıra, yasal bazı reformların hazırlanması ve hızla pratiğe dökülmesinin oldukça önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Bell, S., Kuriloff, P. ve Lottes, I. (1994). Understanding Attributions of Blame in Stranger Rape and Date Rape Situations: An Examination of Gender, Race, Identification, and Students' Social Perceptions of Rape Victims. *J Appl Soc Psychol.* 24(19):1719-1734. doi:10.1111/j.1559-1816.1994.tb01571.x
- Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *J Pers Soc Psychol.* 38(2):217-230. doi:10.1037/0022-3514.38.2.217
- Bohner, G., Danner, U. N., Siebler, F. ve Samson, G.B. (2002). "Rape Myth Acceptance and Judgments of Vulnerability to Sexual Assault: An Internet Experiment". *Exp Psychol.* 49(4):257-269. doi:10.1026/1618-3169.49.4.257
- Bruggen, M. ve Grubb, A. (2014). "A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on attribution of blame in rape cases". *Aggress Violent Behav.* 19:423-431. doi:10.1016/j.avb.2014.07.008
- Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). "Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak". *Türk Psikoloji Dergisi.* 31(78):62-74.
- Çoklar, I. ve Meşe, G. (2014). "Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formunu Türkçe'ye Uyarlama Çalışması". *Psikoloji Çalışmaları Dergisi.* 34(2):53-64.
- Davies, M. ve McCartney, S. (2003). "Effects of gender and sexuality on judgements of victim blame and rape myth acceptance in a depicted male rape". *J Community Appl Soc Psychol.* 13:391-398. doi.org/10.1002/casp.741
- Dökmen, Z. Y. (1999). "Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri". *Kriz Dergisi.* 7(1):27-40.
- Eker, T. ve Erdener, E. (2011). "Tecavüze ilişkin kültürel mitler ve mitlerin kabul edilmesine etki eden faktörler". *Türk Psikoloji Yazıları.* 14(28):60-72.
- Frese, B., Moya, M. ve Megías, J. L. (2004). "Social perception of rape how rape myth acceptance modulates the influence of situational factors". *J Interpers Violence.* 19:143-161. doi:10.1177/0886260503260245

Foley, L. A. ve Pigott, M. A. (2000). "Belief in a just world and jury decisions in a civil rape trial". *J Appl Soc Psychol.* 30(5):935-951. doi:10.1111/j.1559-1816.2000.tb02504.x

Gölge, Z. B. (2005). "Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar". *Nöropsikiyatri Arşivi.* 42(1-2-3-4):19-28.

Göregenli, M. (2003). "Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye ilişkin değerlendirmeler, tutumlar ve deneyimler". İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu. İzmir Barosu, İzmir

Göregenli, M. "Şiddet ve İşkencenin Meşrulaştırılması Sürecinin Sosyal Psikolojik Arka Planı", İzmir, 2012.

Erişim: 12 Ocak 2018'de http://www.stramap.org/images/cust_files/080613160140.pdf adresinden indirildi.

Grubb, A. ve Turner, E. (2012). "Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming". *Aggress Violent Behav.* 17:443–452. doi:10.1016/j.avb.2012.06.002

Grubb, A. ve Harrower, J. (2008). "Attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim". *Aggress Violent Behav.* 13:396–405. doi:10.1016/j.avb.2008.06.006

Hayes, R.M., Lorenz, K. ve Bell, K.A. (2013). "Victim blaming others: Rape myth acceptance and the just world belief". *Fem Criminol.* 8(3):202–220. doi:10.1177/1557085113484788

Idisis, Y., David, S.B. ve Nachum, E. B. (2007). "Attribution of blame to rape victims among therapists and non-therapists". *Behav Sci Law.* 25:103–120. doi:10.1002/bsl.721

Kassing, L. R. ve Prieto, L. R. (2003). "The rape myth and blame-based beliefs of counselors-in-training toward male victims of rape". *J Couns Development.* 81:455-461. doi:10.1002/j.1556-6678.2003.tb00272.x

Klinke, C. L. ve Meyer, C. (1990). "Evaluation of rape victim by men and woman with high and low belief in a just World". *Psychol Women Q.* 14(3):343-340. doi:10.1111/j.1471-6402.1990.tb00024.x

Lerner, M. J. (1965). "Evaluation of performance as a function of performer's reward and attractiveness". *J Pers Social Psychol* 1(4):355-360. doi:10.1037/h0021806

Payne, D. L., Lonsway, K.A. ve Fitzgerald, L. F. (1999). "Rape myth acceptance: exploration of its structure and its measurement using the illinois rape myth acceptance scale". *J Res Pers.* 22:27-68. doi:10.1006/jrpe.1998.2238

Rando, R. A., Rogers, J. R. ve Brittan-Powell, C. S. (1998). "Gender role conflict and college men's sexually aggressive attitudes and behavior". *J Ment Health Couns.* 20:359– 369.

Russel, B. L. ve Trigg, K. Y. (2004). "Tolerance of sexual harassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles". *Sex Roles.*50(7/8):565-573. doi:10.1023/B:SERS.0000023075.32252.f0

Sheldon, J.P. ve Parent, S. L. (2002). "Clergy's attitudes and attributions of blame toward female rape victims". *Violence Against Women.* 8(2):233-256. doi:10.1177/10778010222183026

Smith, R.E., Keating, J. P., Hester, R. K. ve Mitchell, H. E. (1976). "Role and justice considerations in the attribution of responsibility to a rape victim". *J Res Pers.*10:346-357. doi:10.1016/0092-6566(76)90024-6

Strömwall, L. A., Alfredsson, H. ve Landström, S. (2012). "Blame attributions and rape: Effects of belief in a just world and relationship level". *Legal Criminol Psychol.* 18:254-261. doi:10.1111/j.2044-8333.2012.02044.x

Strömwall, L. A., Alfredsson, H. ve Landström, S. (2013). "Rape victim and perpetrator blame and the Just World hypothesis: The influence of victim gender and age". *J Sex Aggress.*19(2):207-217. doi:10.1080/13552600.2012.683455

Whatley, M. A. ve Riggio, R. E. (1993). "Gender differences in attributions of blame for male rape victims". *J Interpers Violence.* 8(4):402-411. doi:10.1177/088626093008004005

Yalçın, M. A. (2016). "Cinsel Saldırı Suçu Mağduru Kadınlara Karşı Toplumsal Tutumlar". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.